
SANT JOAN I ELS ELOIS DE PRATS DE LLUÇANÈS

De mitjans del segle XIX a mitjans del segle XX

Francesc Xavier Cortada i Jordà
Prats de Lluçanès, juny de 2022

© del text: F. Xavier Cortada i Jordà i Pere Mestre i Boix.

© de les imatges: els seus autors o actuals propietaris, que ja anotem a cada fotografia.

Edició digital per felicitar les Festes de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès.

Fotografia de la portada: Ballant el Contrapàs a la plaça Vella, el dia dels Elois, l'any 1918.
(Foto Palmerola, Vic. Cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Fotografia de l'Annex 1: Passada dels Elois al seu pas per la plaça Vella, a primers del segle XX. A primer terme podem veure dos guiatges guarnits, un dels atractius més típics de les festes. (Foto cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Fotografia de l'Annex 2: Detall d'un boix amb un grup de sonadors, d'una capçalera vuitcentista del *"Contrapàs Llarch, a la usansa ampurdanesa"*.

Fotografia de l'Annex 3: Teixidor estampat en una rajola vuitcentista, que formava part del procés productiu de la indústria dels paraïres (AFXCJ).

Fotografia de l'Annex 4: Concentració de gent a l'entorn de l'ermita de Sant Sebastià per veure la corrida dels Elois, a primers del segle XX (Detall de la foto cedida per Maria Esperança Casanova i Girvent, AMPLI).

Disseny portades: Pla-Valldaura.

Supervisió del text: Lluís Vila i Vilalta.

Índex

PRESENTACIÓ

SANT JOAN I ELS ELOIS DE PRATS DE LLUÇANÈS

Abans de començar	3
Les festes de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès	5
1. La vigília de Sant Joan	5
1.1 El tritlleig de campanes anunciant la festa de Sant Joan	5
1.2 Completes en honor del precursor del Messies	5
2. Dia de Sant Joan	8
2.1 La Bonaventura	8
2.2 L'Ofici Solemne, dedicat a sant Joan Baptista	8
2.3 Completes en honor de sant Eloi	9
2.4 Marxa de les Torxes	10
2.5 Castell de Focs	13
3. Dia en honor de sant Eloi	16
3.1 L'Ofici Solemne, en honor al patró dels traginers	16
3.2 La Passada dels Elois	17
3.3 Llevant de Taula	20
3.4 La benedicció de les cavalleries i la Corrida dels Elois	22
4. La Tornaboda	30
4.1 L'endemà era costum d'anar a la font	30
Notes	31
Bibliografia, arxius, cessió de fotografies i cantaires	37

ANNEXES

1. Les festes de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès.
2. Cançons i melodies de Sant Joan, dels traginers, del Contrapàs i *El repicar de Prats de Lluçanès*.
3. L'origen de la festa dels Elois de Prats de Lluçanès i la seva evolució.
4. Àlbum fotogràfic.

PRESENTACIÓ

El desembre de l'any 2020 vam publicar en format digital *La Nit de Nadal al Lluçanès (1850-1965)*, una narració per felicitar les festes nadalenques a familiars i amics. Seguint en la línia d'anar construint un costumari del Lluçanès, si aleshores la nostra intenció era narrar el que passava aquella nit del solstici d'hivern, enguany ens hem plantejat descriure *La Nit de Sant Joan al Lluçanès (1850-1965)*, la nit del solstici d'estiu, aquella nit màgica i misteriosa de la vigília de Sant Joan, juntament amb les *Festes de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès*.

En un primer moment, a tot el Lluçanès, aquella nit era comuna i se celebrava de forma similar a totes les poblacions de la comarca, semblant al que passava arreu de Catalunya, tot i que hi podien haver aspectes singulars en moltes zones geogràfiques. A partir dels segles XVII i XVIII, la irrupció de Sant Isidre a tot l'Estat va fer que aquelles fogueres que durant anys s'encenien per la nit de Sant Joan, van anar passant a encendre's la nit de Sant Isidre. Això va fer que aquells elements de l'aigua i la rosada de la nit, juntament amb el foc i la llum que es propagava a tothom que era al voltant de les fogueres, s'anava apagant, a l'igual que aquell refrany que deia "*Per Sant Joan, la festa més gran*". Amb tot, la nostra voluntat és narrar el que passava aquella nit màgica de *La Nit de Sant Joan al Lluçanès*, però, per raons diverses, aquesta narració l'hem hagut de posposar fins d'aquí a uns mesos.

Com diem, si la nit de Sant Joan s'anava apagant, a Prats de Lluçanès, amb la festa dels Elois que els traginers celebraven l'endemà, aquella festa cada vegada s'anava fent més popular. I és aquesta narració la que publiquem enguany per felicitar les festes de Sant Joan i els Elois a tota la gent de Prats de Lluçanès i comarca. Per a la seva descripció s'ha agafat com a mostra el programa de l'any 1907, que era molt semblant al de tota la segona meitat del segle XIX. S'ha procurat narrar-la de forma continuada, per no interferir en detalls que es poden llegir a les notes finals o també en ampliacions que hem procurat descriure en els annexes.

Efectivament, aquests annexes ens serveixen per si algú té interès en ampliar algunes celebracions que hi havia aquests dies de festa. En el primer annex s'hi descriuen aspectes relacionats amb les celebracions de la Bonaventura, el Llevant de Taula, el Contrapàs o curiositats sobre la Corrida dels Elois. Un segon annex és el de les cançons i melodies que es cantaven a la vigília i el dia de Sant Joan, a més d'algunes melodies i cançons referides als traginers i també algunes partitures sobre el Contrapàs i un repic de campanes recollit a Prats de Lluçanès, convidant la gent a la festa de l'endemà. Un tercer annex, que té una vessant més històrica que etnològica, pot servir per complementar la narració amb l'objectiu de cercar els indicis de l'origen de la festa dels Elois i la seva evolució. Finalment, un quart annex, que és un recull de fotografies del primer quart de segle XX sobre aquestes festes, que poden servir per donar una idea més precisa de tot plegat.

Tenint en compte que és un treball força extens, amb molts detalls i particularitats, a banda dels documents i publicacions que ens han servit per fer aquestes narracions, hem d'agrair les aportacions fetes per totes aquells persones que ens han parlat dels seus records i de la visió que tenien d'aquestes festes.

A tothom moltes gràcies i bones festes de Sant Joan i els Elois!

Pere Mestre i F. Xavier Cortada
Juny, 2022.

SANT JOAN I ELS ELOIS DE PRATS DE LLUÇANÈS¹

Abans de començar

A la primitiva capella de la Bona Sort, com a parròquia de Prats de Lluçanès, hi havia dos altars laterals, l'un amb les advocacions de sant Joan Baptista i sant Antoni de Pàdua i l'altre dedicat a Santa Maria, dita de les Dones i després de la Bona Sort.²

La veneració d'aquests dos sants per part de la gent de Prats de Lluçanès va continuar al llarg del temps. Uns segles més tard (s. XVII), en l'edificació de la nova església de Sant Vicenç (1627-1649), encara els trobem als altars, i fins i tot, en el cas de Sant Antoni de Pàdua, trobem que hi ha la seva confraria (1686-1868)³.

Hem de suposar que des de feia anys que se celebraven les seves festes patronals, Sant Joan Baptista el 24 de juny i Sant Antoni de Pàdua el 13 del mateix mes. Aleshores, els seus administradors eren d'oficis molt diversos: paraires, teixidors, traginers i sastres, com els més majoritaris.

Amb el temps, aquestes confraries s'anaven especialitzant per oficis i entre els segles XVII i XVIII en molts llocs van anar sorgint els gremis. Si les primeres confraries tenien un caràcter més piadós, els gremis estaven més lligats a un ofici, amb un caire mutualista i administratiu, però això no volia pas dir que diversos oficis o gremis poguessin tenir el mateix sant patró, igualment com passava amb les confraries.

I així arribem al segle XIX. L'any 1816 tenim una notícia de l'altar de Sant Eloi⁴ en una visita pastoral, però pel que es diu ens pot donar a entendre que aquest altar ja va ser bastit al llarg del segle XVIII. Sant Eloi era el patró dels ferrers i traginers, entre molts altres oficis, i és de suposar que a Prats, on els traginers tenien una certa importància, eren els que s'encarregaven del manteniment d'aquest altar.

Arribats als anys 1824 i 1825, veiem la fundació de la confraria de San Joan Baptista (1825-1868)⁵ amb els paraires com a administradors principals. Per altra banda l'antiga confraria de Sant Antoni de Pàdua, on en un principi els paraires hi tenien un paper molt destacat, a partir de l'any 1824 els seus administradors són tots traginers. Aquesta coincidència de dates ens pot fer pensar que durant uns anys els paraires es deurién cuidar de celebrar la festa de sant Joan i l'endemà els traginers es cuidarien de la festa dedicada a sant Eloi, cadascú invocant al seu patró.

En aquells temps el rector, amb els seus fidels, era el que amb les seves pregàries beneïa els camps i les collites; quan s'acostaven tempestes, era el que des del comunidor i als quatre vents, amb els seus exorcismes, demanava que s'allunyessin; també es beneïen els termes i quan es feia el salpàs, es beneïen les cases i els coberts, amb tots els seus animals. Una benedicció és un desig benigne en virtut del poder que se li pugui atribuir. I a cada festa patronal s'invocava al patró per a la protecció de la confraria.

La benedicció dels animals, talment com es beneïen les collites, també era la més important per aquells traginers que anaven amunt i avall amb els seus guiatges i cavalleries. Aquests eren el més "sagrat" que tenien per afrontar el dia a dia d'ells i de les seves famílies. En un moment o altre, aquells primers traginers demanarien la

protecció al seu sant patró, Sant Antoni de Pàdua, perquè els procurés que no caiguessin en desgràcia. Aquella primitiva benedicció esdevindria la llavor dels Elois d'avui. Es diu que els guiatges duïen al cabestre dels seus animals una placa rodona de llautó, amb la imatge de sant Antoni de Pàdua per a la seva protecció. Avui encara la porten.

Amb tots aquests elements, podem pensar en diverses propostes que poden donar indicis de com va evolucionar tot plegat i acabin donant la particularitat de la festa de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès⁶.

Des de temps immemorial aquella nit màgica de Sant Joan, la del solstici d'estiu, l'església la va reconvertir en festa de precepte. Tot i que, amb el temps, aquella festa dedicada al precursor del Messies s'anava apagant, en el cas de Prats, a l'haver-hi la celebració de la festa de Sant Eloi justament l'endemà, aquestes dues es van anar fusionant, cadascuna amb les seves essències.

A mitjans del segle XIX, amb la desaparició dels paraires, convertits en els nous fabricants i extingida la seva confraria de Sant Joan Baptista l'any 1868, les dues festes van anar a càrrec del gremi de traginers. Tot i que en una època hi havia hagut el refrany que deia *"Per Sant Joan, la festa més gran"*, aquesta anava minvant arreu del país i el protagonisme dels focs d'aquella nit l'agafava sant Isidre, patró dels pagesos. Quelcom de diferent passava a Prats, que en lloc d'apagar-se la festivitat de Sant Joan, aquesta, al costat de la celebració de Sant Eloi, les dues festes plegades anaven agafant més embranzida.

Prats de Lluçanès a la dècada dels anys 1940. Al fons a l'esquerra es pot veure el cementiri i a la dreta la primitiva capella de Lurdes (foto postal feta per L. Roisin, cedida per Margarida Anglada i Boix, AMPLI).

Podem arribar a intuir com es deurién celebrar les festes de Sant Joan i Sant Eloi al llarg dels temps més reculats, però no és fins a la meitat del segle XIX que tenim documents que ens n'informen, així com també disposem de programes de finals del segle XIX i inicis del XX on aquestes festes s'expliquen amb tota mena de detalls.

És en aquest període, a les acaballes d'un segle i inicis de l'altre, que ens hem situat per descriure els elements més tradicionals d'aquestes celebracions. Al seu costat, sobretot a partir del segle XX, també hi ha altres espectacles que en formen part, com

els balls, les sardanes, el teatre, alguna sarsuela, els concerts, com a més populars de l'època. Tots ells van formar part de les festes de Sant Joan i Sant Eloi durant una bona colla d'anys, sempre a càrrec d'una comissió del gremi de traginers. Aquesta comissió encara la veiem en els programes de la dècada dels anys 1930. Per fer aquesta narració, ens hem basat en el programa de les festes de l'any 1907, per ser un dels més complets i genuïns d'entre tots els que hem estudiat.

A partir dels anys trenta, es veu un canvi de tendència, com per exemple la introducció d'alguns esdeveniments esportius com el futbol o les curses de bicicletes, o bé el cinema, com els més característics d'aquells anys. Si fins aleshores els organitzadors de les festes de Sant Joan i els Elois eren els traginers, a partir d'ara els costums tradicionals van a carrer d'ells mateixos i la resta d'espectacles i activitats se'n cuiden altres comissions, sovint amb la intervenció del mateix Ajuntament, tal com observem en els programes i en les actes dels plens municipals d'aquests anys.

Les festes de Sant Joan i els Elois de Prats de Lluçanès

1. La vigília de Sant Joan

1.1 El tritlleig de campanes anunciant la festa de Sant Joan

Cap al migdia de la vigília de Sant Joan, el campaner⁷, tot satisfet amb la seva feina de feia anys, s'encamina cap a l'església i amb el toc de les campanes que només ell és capaç de brandar, s'adreça a tota la comunitat per anunciar la festa de l'endemà. El tritlleig de les campanes que feia aquell home per la vigília de les festes grosses, el duia a terme amb les quatre campanes, penjant-se de les cordes que estirava amb les dues mans i els colzes. Des del cloquer sortia el so musical del metall⁸, que s'estenia per sobre del poble i també es podia sentir de més enllà hi tot: cases de pagès, pagesos que feinejaven pels camps, traginers que arribaven amb els seus guiatges, forasters que venien a passar aquells dies de festa amb la família, tots hi eren convidats i es deien: – *Demà, festa grossa!*

1.2 Completes en honor del precursor del Messies

Aquell mateix dia, cap el tard, abans que es faci fosc, els pradencs es congreguen a l'església per assistir a les Completes⁹, un vell costum que ja feien els seus pares i avis. Els administradors de la confraria de Sant Joan Baptista ja havien posat les lluminàries per tal que aquella cerimònia fos el més lluïda possible. En aquell acte el rector ofería unes pregàries en honor a sant Joan. Era una mena d'invitació a la gent a estar a punt per l'endemà. Aquest acte anava acompanyat de música i el poble, des de feia anys, tenia la sort de disposar d'orquestra. En aquella ocasió, l'any 1907, va ser "La Aliansa"¹⁰ l'encarregada de vestir amb la seva música tot el cerimonial. Els components de l'orquestra es posaven dalt del cor, per fer més sonores les seves melodies.

A la sortida, molts avis i iaies se'n tornaven cap a casa, però la majoria dels pradencs tenen ganes de divertir-se, era una festa important i feia temps que tots l'esperaven. Uns anys i havia ball, teatre i altres espectacles. Alguna vegada també hi havia sarsuela, com aquell any 1907, amb l'obra titulada *Mariners improvisats* i es va fer al local del

Teatre de l'Orfeó del Lluçanès, amb decoracions incloses. La part musical va anar a càrrec de la mateixa orquestra, dirigida per mossèn Andreu Antich¹¹.

Orquestra Aliança, fundada l'any 1863 pels mestres Melcior Garreta¹² i Joan Blaqué. Abans era coneguda com a Orquestra del Magret (voltants de 1848). Després de l'Aliança, va venir l'Orquestra de Prats o dels Pugrans. Pels volts de la guerra civil es va dir Unió Pradenca, fins que l'any 1948 va rebre el nom de Cobla Orquestra Lira, fins l'any 1966. La fotografia està presa en un portal del carrer Major de Santa Eulàlia de Puig-oriol, per la festa Major de l'any 1882. Drets i d'esquerra a dreta podem veure a Melcior Garreta, al contrabaix i director de l'orquestra; el següent component no l'hem pogut identificar, Josep Euras, cornet i Lluís Dot, amb un instrument que ja no s'utilitza. Asseguts: Joan Blaqué, violí; Segimon Gost, violí; Manuel Canyelles, clarinet i Josep Canyelles, clarinet (foto cedida per Josep Cirera i Armengol, AMPLI).

Orfeó del Lluçanès, fundat per mossèn Miquel Serra i Sunyer l'any 1900, un dels més antics de Catalunya, tot i que els estatuts varen ser signats oficialment el maig de l'any 1902. A la imatge podem veure els components de l'orfeó davant l'antiga fàbrica de cal Casals, a la plaça Vella, amb la seva senyera, regalada per Jaume Rial i Tarrés i brodada per les seves nebodes Hermínia i Cèlia Ponces, i que avui es conserva a la casa de la vila, així com tot l'arxiu de l'Orfeó del Lluçanès que està dipositat a l'Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. Era a primers del segle XX i al mig de la imatge es pot veure mossèn Miquel Serra (AMPLI).

PROGRAMA

DE LAS

festas relligiosas y tradicionals costums

que'ls vehins de la pintoresca y xamosa Vila

DE PRATS DE LLUSSANÉS

celebrarán los días 23, 24, 25 y 26 de Juny

— de 1907 —

Dia 23

A la una de la tarde: El Cloquer de la Parroquial ab son tritlleix de campanas anunciará lo comensament de las festas.

Al vespre, á las vuyt y mitja: Solemnes Completas ab acompañament de música á cárrech de la reputada orquesta «La Aliansa» de la mateixa Vila, en honor del Precursor del Messías, Sant Joan.

A las nou: En el local Teatre del Orfeó del Llusanés, tindrà lloch l'estreno de una sarsuela en tres actes, quin títol es MARINERS IMPROVISATS, estrenantse al efecte duas decoracions de sorprenent espectacle. Coros de mariners, de municipals, de toreros, etc. La part musical va á cárrech de l'esmentada orquesta de la Vila, dirigida per son incomparable y distingit mestre Rnt. M. Andreu Antich.

Dia 24

Diada de Sant Joan Baptista

A las quatre del matí: A pendre la Bonaventura á la *Font de las Covas*.

A las nou: Ofici solemne, executantse ab instruments de corda la Missa *Te Deum laudamus*, del mestre Perosi.

A las sis de la tarde: Sardanas á la plassa de Sant Jaume.

Al vespre, á las vuyt y mitja: Completas en honor de Sant Eloy, Patró dels tra-giniers, y á continuació la típica y tradicional

MARXA DE LAS ANTORXAS

ab acompañament de l'orquesta y saltironejant lo típic *Contrapds* al voltant de grans fogueras en las plassas de Sant Jaume y Major, Castell de focs artificials y gran ball en el Saló del *Café del Comers*.

2. Dia de Sant Joan

2.1 La Bonaventura

Ja som al dia de Sant Joan Baptista. Només fa unes hores que molts han anat a dormir, però la tradició mana i ens diu que abans que surti el sol, la gent va a prendre la Bonaventura¹³. A diferència d'altres llocs, on per la vigília de Sant Joan la gent està atenta per captar els misteris que els hi pot oferir aquella nit màgica¹⁴, sempre abans que toquin les dotze de la nit, a Prats aquests costums es traslladen abans que despunti el dia.

Al voltant de les quatre de la matinada, es comença a entreveure per les escletxes de les finestres de moltes cases aquella claror groguenca de palmatòries, són els que es preparen per marxar en comitiva, com un rosari, cap a la font de les Coves o de Sant Pere del Grau, aleshores el poble estava envoltat de fonts d'aigües molt saludables.¹⁵

El seu destí, com hem dit, era l'anar a prendre la Bonaventura¹⁶, consistent en fer una mica d'esmorzar i veure un bon rajolí d'aigua fresca, que segons els que ho feien deien que despertava l'esperit de viure. També es fregaven la cara amb la rosada de la nit. Les plantes remeieres i medicinals eren per tot arreu i les donzelles aprofitaven l'ocasió per fer-ne rams.

Font de les Coves, 1921 (postal, còpia de Pere Mestre i Boix, cedida a l'AMPLI).

De retorn cap el poble, el jovent tenia ganes de gresca, es cantaven cançons i a l'entrar a la vila es contagiava d'alegria tothom amb qui es trobaven. Era com una mena de Bon Jorn, a l'igual com es feia per la festa major de Sant Vicenç. Si l'aigua era l'element simbòlic del matí, a la nit era el foc, amb les fogueres al mig de les places.

2.2 L'Ofici Solemne, dedicat a Sant Joan Baptista

Una vegada la gent ja és al poble, tothom va cap a casa, és l'hora de preparar-se per anar a l'Ofici Solemne. S'hi ha de ser d'hora, atesa la gran gentada que si congrega cada any. Els confreres de Sant Joan ja ho han disposat tot perquè a l'església tingui lloc la celebració més important del dia, dedicada al sant patró.

És una celebració presidida pel rector, però al seu costat hi ha el vicari i alguns altres preveres. Aleshores a Prats hi havia diversos clergues; algun, a part de funcions litúr-

giques també exercia de mestre, com el conegut mossèn Josep Valls, que tothom el coneixia com el mestre de llatí o de gramàtica¹⁷. Fins i tot hi participa d'una manera especial el rector de Santa Eulàlia de Pardines, que ja havia celebrat l'ofici a la seva parròquia. En aquest acte també hi intervé l'orquestra del poble, acompanyada per un bon grup de cantaires, tots ben col·locats dalt el cor de l'església.¹⁸ A vegades a la missa hi havia alguna peça musical especial, com a l'any 1907, on consta que a l'ofici es va *"executar ab instruments de corda la Missa Te Deum laudamus, del mestre Perosi"*.

Després d'aquest ofici, la gent es congrega davant de l'església. Això era abans que no existís el cantó de la Plaça o els Quatre Cantons. Més tard, van ser aquests els racons on tothom feia petar la xerrada. Alguns van a fer al beure en algun cafè, cantina o taverna, i les dones cap a casa a preparar el dinar de Sant Joan. Això era el que s'estilava en aquelles èpoques.

Després de dinar, ja se senten els primers compassos musicals a la plaça Nova o a la de Sant Jaume, amb l'orquestra a punt de començar les sardanes o potser el concert. Anys més tard, fins i tot s'organitzava algun partit de futbol o bé curses de bicicletes, però això ja era la "modernitat".

2.3 Completes en honor de sant Eloi

A l'entrada de fosc, la gent es torna a reunir a l'església parroquial per celebrar les Completes¹⁹ de Sant Eloi. Aquestes eren més solemnes que les del dia de Sant Joan, que s'anaven apagant igualment com la seva festa, mentre que les dedicades a Sant Eloi anaven creixent. Els administradors de Sant Eloi²⁰ ja han procurat que l'església estigui a punt per a la ocasió i sobretot per l'endemà. Hi assisteixen tots els traginers de la vila, acompanyats per les autoritats i gent del poble, amb la participació de l'orquestra local.

Les Completes *"Consistien en uns versets que el mossèn recitava. Quan n'havia acabat un, l'orquestra tocava, i així successivament."*²¹ Amb aquest acte es pot dir que comença pròpiament la festa dels Elois²².

Plaça de l'església de Sant Vicenç i carrer Major, a primers del segle XX, amb les acícies acabades de plantar. És interessant com els nens miren el fotògraf esperant que faci el clic (foto postal de J.B., cedida per Pere Mestre i Boix, AMPLI).

2.4 Marxa de les Torxes²³

Després de les Completes, la gent es congrega a la plaça de cal Tià, al voltant del pou²⁴ que hi ha al mig de la plaça. Allà ja hi ha preparada la comitiva composta de traguiners amb els seus animals. És negra nit, però els traguiners, amb les seves atxes de vent²⁵, il·luminen tot l'entorn. Les cavalleries, amb un aire *“esbogerrat encara fa mes fantàstic la llum bellugadissa i incerta dels blandons.”*²⁶ Aquesta s'escampa per les parets i arriba fins els bonics balcons de ferro forjat que hi ha al llarg de tot el carrer, en alguns d'ells es poden observar els dracs, com a cal Puig, o l'àliga amb la serp a la boca²⁷, com a cal Joan, casa de traguiners de tota la vida. Aquestes bèsties, amb els seus ulls atònits, observen esparverades el pas de les cavalleries i el foc que es mou al seu voltant, fent més màgica tota aquella vetllada.

A l'esquerra de la imatge la casa de cal Tià, que dona nom a la plaça, amb el pou al mig i una colla de carros que deuen necessitar alguna reparació, cosa que feien els fusters carreters de cal Fuster del Grau, davant mateix de la masia de cal Camps (foto postal de J.B., cedida per Maria Esperança i Casanova, AMPLI).

Anys més tard, el gremi de traguiners, donada la gran concurrència que hi ha a la seva festa, tant a la vigília com el dia de la corrida, van haver de fer un reglament. En el seu article 2n. diu que *“Queda terminantment prohibit anar a cavall a la passada de las antorxas que es fa el dia 24 després de las completes sense que el cavaller porti la corresponent atxa encesa.”*²⁸

Actualment, darrera les cavalleries, hi van membres de nissagues de traguiners, acompanyats de les autoritats municipals, cadascú duent la seva atxa, els músics i la gent del poble que s'hi va afegint. El seu recorregut va des del capdamunt del carrer Major fins a la plaça Vella. Allà al mig de la plaça, amb les notes musicals de l'orquestra pradenca, s'encén una gran foguera²⁹, vella reminiscència de les fogueres de Sant Joan. Com ja hem esmentat, si pel matí l'element simbòlic és l'aigua, a la nit és el foc.

Al voltant de la foguera, en un ambient que presagia quelcom sagrat, comencen les primeres notes del Contrapàs³⁰, un ball que en el seu origen era el protagonista de festivitats molt diverses d'arreu del país. No podem saber mai qui el va importar a casa nostra. El cas és que amb els anys aquest va restar vinculat als traguiners i tenim la sort

que avui encara es conserva, segurament amb variants diferents a l'original, però cada any és ballat per més pradencs i forasters.

Tots els traginers estan a punt de puntejar-lo, donant-se les mans, atents a l'ordre del capdancer. Van vestits amb la seva típica vestimenta³¹, amb la seva millor brusa negra, amb pantalons de vellut negres, faixa negra o, a vegades, d'un altre color, les seves gorres negres i amb mocadors al voltant del coll, espadenyes de set vetes també de color negre, duent a l'esquena el fuet o xurriaques i es disposen a ballar aquest ball cerimonial. Tothom, en un silenci respectuós, contempla admirat els compassos que duen a terme aquells homes³². És la seva festa i ells se'n senten protagonistes i volen correspondre recordant quins són els seus orígens i dedicar-lo als seus antecessors.

Més modernament hi ha dos balls del Contrapàs, el primer es balla en grups de quatre i un segon que es coneix com a *Contrapàs del poble*³³, perquè tots aquells que estaven en silenci, ara s'agafen de les mans, en rotllana oberta i conquerint la plaça. Ells també volen participar de la festa. Avui ja no hi ha traginers, però tot i que s'ha perdut aquell regust de lo sagrat, de temps immemorial, el més important és que el poble està disposat a conservar l'essència i el record d'un temps i d'un passat que ve de lluny. Al final, tothom boines enlaire i continua la festa.

En un primer moment, aquell recorregut s'acabava a la plaça de Sant Jaume, també coneguda com a plaça Vella, però des de fa molts anys que aquest es va anar escampant pels carrers més cèntrics de la vila. Ja fa molts anys que Prats disposa d'una nova plaça, que a diferència de moltes altres poblacions on l'anomenen plaça Major, aquí tothom la coneix com a plaça Nova. Avui, la passada va de la plaça Vella i continua pel carrer Josep Cirera i pel carrer de la Font i s'arriba a la plaça Nova. Allà es torna a ballar el Contrapàs. La gent està aplegada al seu voltant i els balcons de les cases estan farcits d'homes, dones i nens per admirar els balladors d'aquell ball cerimonial.

Per manca de fotografies de la Marxa de les Torxes de la primera meitat del segle XX, mostrem les que hi ha avui per poder donar una idea del que passava aquella nit. Aquí podem veure l'encapçalament de la comitiva, amb Llorenç Grau (Llorenç Correu), acompanyat de l'alcalde Ramon Vall i altres nissagues de traginers, al seu pas per la plaça Nova (foto CONTRAST).

Cavalleries entrant a la plaça Vella, abans que els traginers i les autoritats encenguin la foguera de Sant Joan col·locada al mig de la plaça. Minuts més tard, una vegada encesa, amb els músics a punt i els balladors conquerint la plaça, té lloc el ball del Contrapàs (foto AFXCJ).

Dos vells traginers, el Josep Pujol (Jep Paleta) i el Josep Montanyà, acompanyats per antigues famílies de traginers i les autoritats locals, encenen la foguera de Sant Joan, a la plaça Vella (foto Jordi Palau i Malé).

Ball del Contrapàs, amb els balladors donant la volta a la plaça Nova, on també hi ha encesa la foguera de Sant Joan (foto de Xavier Serra i Fàbregas).

2.5 Castell de Focs

Abans d'acomiar la Marxa de les Torxes té lloc l'última celebració del dia, el castell de focs artificials³⁴, que omple de llum i fum tota la plaça. Ja hem dit que són unes festes que s'inicien amb uns elements simbòlics que venen de molts anys enrere, començant amb l'aigua i la rosada de la matinada i acabant el dia amb el foc que els vells traguers escampen pels carrers amb les seves torxes i encenen fogueres a les places de la vila.

El Castell de Focs, amb l'esclafit dels petards que s'escampa per tota la plaça, amb la brillantor de les estrelles de tots colors que es formen al cel, il·luminant la gent allà concentrada, que ho contempla en silenci i que espera a l'home que es cuida d'encendre amb la seva metxa la traca final, omplint la plaça amb un soroll eixordador, olor de pólvora i fum i fent que aquell instant tan màgic converteixi el seu silenci en paraules d'admiració davant d'aquell espectacle. Si el campaner és el que dona inici a aquelles festes, l'home del foc és el que posa el punt i final al dia d'avui.

Abans d'anar cap a dormir, molts pradencs encara comparteixen beguda als cafès Comerç, Raurell, Roma o l'Orient. A vegades hi ha ball, concert o teatre a les sales del poble, com a la primera Sala de Teatre (dècada dels anys 1860), la Sala de l'Orfeó del Lluçanès (primers del s. XX), al teatre Mundial, darrera del cafè Roma o al Saló Orient.

Acabada la Marxa de les Torxes a la plaça Nova i havent ballat el Contrapàs, és l'hora del Castell de Focs. Aquí podem veure l'estesa de petards de la traca final i les rodes que en la foscor il·luminaven de colors tota la plaça (foto CONTRAST).

El Castell de Focs és una tradició molt antiga, possiblement de finals del segle XIX. Nosaltres l'hem vist anunciat en el programa de les Festes de Sant Joan i Sant Eloi des de l'any 1907 fins avui. Sempre s'ha fet a la plaça Nova, però a causa del risc que comporta, a partir de l'any 1997 es va traslladar als afores de la població, en uns terrenys de davant la casa de cal Dama (foto CONTRAST).

Dia 25

A las vuyt y mitja del matí: Ofici solemne en l'Iglesia parroquial en honor del Sant Patró dels traginers

SANT ELOY

executantse la *Missa Solemnis Choralis*, de Mossen Miquel Ferrer, mestre de capella de la Catedral de Barcelona.

A las onze: Cerca-Vila, cavalcant los traginers llurs corresponents caballerías, ab *Contrapás* en las esmentadas plassas.

A las dotze: lo tradicional

LLEVANT DE TAULA

A las tres de la tarde: Benedicció de tota mena de caballerías en la plassa de l'Iglesia, á quin lloch y acabada dita cerimonia deurán allistarse los que vulgan pendre part á las

CARRERAS ELOYS

que comensarán á las quatre de la tarde, essent lo punt de partida l'hermita de Santa Lluçia, y el de terme lo santuari de Sant Sebastiá.

En las esmentadas carreras s'adjudicarán nou premis en metálich, dividits en las tres següents categorías y en dos períodos: el primer d'ásens; y el segon, de caballs, matxos y guiatges.

	1. ^{er} premi.	2. ^{on} premi.	3. ^{er} premi.
1. ^a Caballs y matxos.	60 ptas.	20 ptas.	10 ptas.
2. ^a Matxos guarnits de «guiatges»	25 . »	10 . »	5 . »
3. ^a Asens.	5 . »	3 . »	2 . »

A mes dels premis esmentats en metálich, als primers de cada grupo que arriben á la fila, se'ls hi entregará un premi d'honor, consistent en la bandera del Sant.

Acabadas las carreras s'organizará la comitiva de retorn á la Vila, ocupant los darrers llocs los qui hajan sortit guanyadors, acompanyats al só de la música y seguint diferents carrers, fins á la Plassa Major, ahont s'hi celebrarán *Carreras de Cintas*, en las que hi podrán pendre part, ab llurs caballerías, tots aquells que hagin fet las Carreras Eloys. Se adjudicarán tres premis que s'anunciarán oportunament en el bando de las festas, seguidament comensarán los

BALLS DE POBLE

Al vespre, á las nou: Passada pel carrer Major y ball en lo saló del *Café de Roma* convenientment adornat.

Dia 26

Tornaboda á las tres de la tarde; reunió de traginers y convidats á la festa á casa dels Administradors per anar á la *Font de Sant Pere del Grau*, y tornant de la font balls públichs.

NOTA.—Los forasters podrán pendre part á las corridas pagant la corresponent cuota com á socis de la població.

Prats de Lluçanés y Juny de 1907.

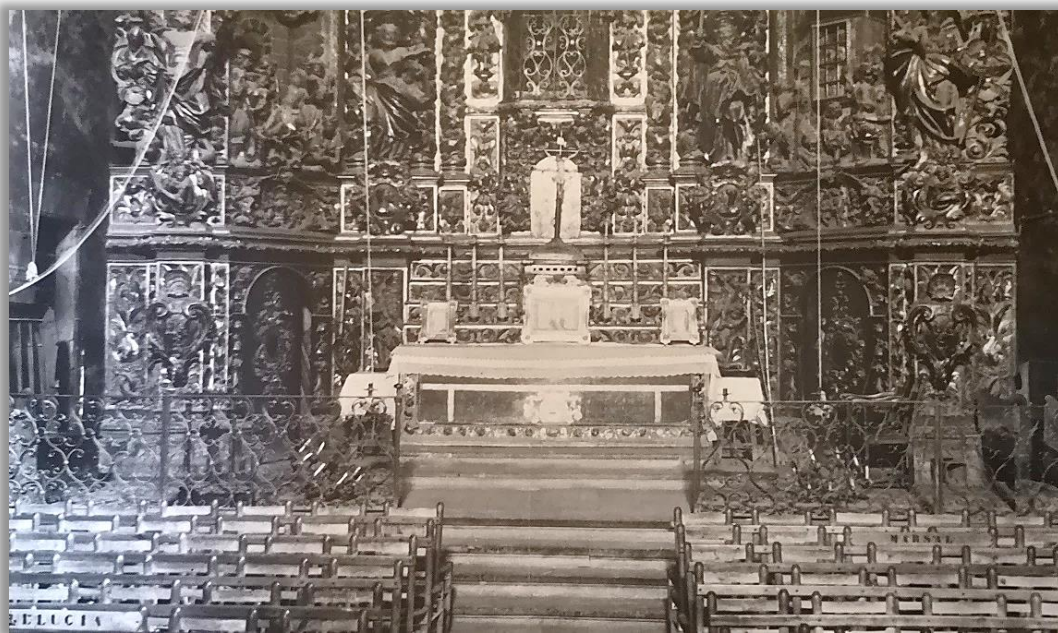
LA COMISSIÓ.

Imp. de Anglada.—Vich.

3. Dia en honor a sant Eloi

3.1 L'Ofici Solemne, en honor al patró dels traginers

"Qui matina, fa farina" diu el refrany. Aquells que ahir a la nit van anar a dormir tard, hauran de matinar, perquè avui a dos quarts de nou hi ha l'Ofici Solemne dedicat a sant Eloi, patró dels traginers. L'ofici d'avui és més concorregut que el del dia abans, sobretot perquè hi ha al·licients nous i la gent està ben disposada a participar-hi

Església de Sant Vicenç, amb el retaule barroc, a primers del segle XX, amb les cadires amb travessers. A l'esquerra es veu la filera de cadires que ocupava la família de Santa Llúcia i a la segona filera de la dreta, la del Marçal (APPLI).

Els actes festius comencen molt d'hora, ja que l'orquestra fa estona que es pot escoltar pels carrers del poble. Abans que comenci l'ofici, l'orquestra, acompanyada pels administradors de Sant Eloi³⁵, un casat i un fadrí³⁶, amb tots els altres traginers, van a recollir les capitanes del Roser³⁷ a llurs cases. Aquestes, abillades amb vestits de festa i amb mantellina, passen al davant de la comitiva i amb un mocador brodat i portant uns guants ben fins, aguanten una grossa coca que al compàs d'alegres melodies i algun pasdoble³⁸ la duen fins a l'església, perquè el rector la beneeixi durant la missa i a la sortida sigui repartida a tots els assistents³⁹.

La gent espera dins el temple parroquial, els homes a la dreta i les dones a l'esquerra. Tothom està expectant, alguns no poden esperar i giren el cap per veure aquella desfilada, que a poc a poc s'atansa cap al presbiteri entremig de la renglera de cadires⁴⁰, per asseure's a la primera filera, que ja tenen a la seva disposició. Les capitanes també a una banda i els administradors a l'altra, com era de precepte, acompanyats per les autoritats locals.

Les capitanes del Roser, en les festes anyals més assenyalades, sortien a *treure atxa*⁴¹, un acte que dins la celebració litúrgica de l'Ofici Solemne agafaven el ciri gros, en aquesta ocasió ajudades per alguns administradors del gremi dels traginers i l'exposaven

als fidels allà concentrats. Al final de la missa potser es cantaven els goigs en honor a Sant Eloi⁴², tal com es feia per Sant Vicenç, patró de la vila.

Avui és festa grossa i el rector, juntament amb altres mossens de la parròquia i també acompanyat per rectors de parròquies veïnes, comença l'ofici. Una missa com Déu mana. A l'any 1907 la celebració és la *Missa Solemnis Choralis*, de mossèn Miquel Ferrer, mestre de capella de la catedral de Barcelona. És una missa cantada i amb participació de l'orquestra i cantaires del poble, la solemnitat és més gran que el dia anterior. Potser la direcció va anar a càrrec de mossèn Andreu Antich, ja que feia poc que s'havia establert a Prats i assumí la sotsdirecció artística de l'Orfeó del Lluanès⁴³.

Festa dels Elois de l'any 1918, amb les capitanes portant la coca apunt per anar a beneir, amb la característica que aquesta no era ensucrada. Darrera els administradors hi ha l'Orquestra de Prats. Carrer Major i plaça de l'església. Començant per l'esquerra, un dels nens és el Nicolau Vall-lamora, Climent Plans (Cal Murcion), noia de cal Baldiri, senyor Mayola (Cal Pataluga o Gombrèn), Teresa (Cal Quirze), Josep Fusté (Cal Joan) amb la mà agafa la seva filla Antònia, Josefa Reixach (Cal Ferrer) i Francesca Tort (Cal Font Tort) (foto Palmerola, Vic, cedida i comentada per Antònia Fusté i Boy, AMPLI).

El mossèn que presideix la missa ja ha beneït la coca, que es reparteix a la sortida de l'Ofici. Una bona part va destinada a la gent del poble que es concentra a la plaça de l'Església.

Al cap d'uns moments, la mateixa comitiva i els músics retornen les capitanes fins a llurs cases. També hi ha el costum que els traguers tenen la preferència que un tros de la grossa coca se l'emporten fins a cal Joan, una casa d'autèntiques arrels de traguers de tota la vida i allà se la mengen acompanyada amb llonganissa.⁴⁴

3.2 La Passada dels Elois

Les capitanes ja han tingut temps de canviar-se els elegants vestits, els traguers també s'han posat a to amb la coca i llonganissa, potser algun ha aprofitat per fer la

barreja, tot i que la calor del mes de juny i l'hora no són pas massa escaients. La gent també ha menjat la coca beneïda. Tothom està a punt per gaudir de la Passada i es concentra de nou a la plaça de cal Tià, amb els traginers i els seus animals, que avui munten tant els de Prats com els forasters, perquè és costum que els que participen a les carreres dels Elois han d'haver anat a la Passada.

Passada dels Elois de l'any 1919, venint de la plaça de cal Tià i passant per la plaça de l'Església. És bonic de veure la gran quantitat de gent que s'ho mira, els homes arrambats a les façanes de les cases i les dones des del balcó. Aleshores encara hi havia l'acàcia darrera la font de la plaça de l'Església. A la banda dreta es poden veure els baixos de cal Coixinera, quan aleshores hi havia la botiga que regentava l'Antònia Parera (cal Bufalaga), muller del *Tildo*, un home que treballava a cal Pataluga i en aquesta botiga hi venien fruita i verdura. Aquí hi podem veure una paradeta dels seus productes (foto cedida per Mercè Fàbregas i Fusté, comentaris Maria Teresa Jordà i Noguera, AMPLI).

La Passada⁴⁵ és un acte de lluïment dels traginers, però sobretot dels seus animals, que van guarnits amb els millors arreus, amb plomalls de tots colors. Entremig dels cavalls i eugues, ases i mules, no hi manquen els grossos guiatges⁴⁶, portant al cabestre la medalla de Sant Antoni, amb borles de tots colors, picarols i mirallets que esquitxen de llum als qui els observa, essent l'atracció de tots els assistents concentrats a banda i banda del carrer, cedint a la comitiva de traginers el camí cap a la plaça. De tots els animals participants a la passada, els guiatges eren els més admirats per l'atractiu dels seus guarniments, per això la corrida dels guiatges de Prats era tan popular i l'única d'aquestes característiques que es feia a tots els Països Catalans⁴⁷.

Arribats a les places Vella i Nova, es torna a ballar el Contrapàs. Avui el recorregut és una mica més llarg, anant fins a cal Ganxo, al carrer Reforma i cap a cal Terracuita, a la plaça de l'Onze de Setembre, i d'allà cap a la plaça de can Claus i a la plaça Nova, amb parades a algunes cases de tradició de traginers, que conviden a la gent a fer un trago de vi amb el porró que ja tenen a punt. Les cavalleries primer i, més enllà, el so de la música que s'escampa arreu, el bullici és espectacular, eixordador, la gent, grans i petits, gaudeixen d'un dels moments més preuats per a tots els pradencs.

Ballant el Contrapàs a la diada dels Elois, a la plaça Vella, l'any 1918. La gent es concentra al voltant de la plaça i els que tenen sort ho poden observar des dels balcons, com els de cal Purra o els de cal Marçal, al fons de la plaça (foto Palmerola, Vic, cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Passada dels Elois, davant del forn de pa de cal Mingo, presidida per antigues nissagues de traginers, primers dels anys 1950. A primer terme podem veure a Sebastià Fusté, (cal Tià), Llorenç Grau (Llorenç Correu), Josep Cruells (cal Ferrer de la plaça), entre altres i al mig de la comitiva la bandera dels Elois (foto cedida per Llorenç Grau i Paracerisa, AMPLI).

Passada dels Elois als Quatre cantons, a primers dels anys 1950. A la foto de l'esquerra podem veure a Josep Cruells (cal Ferrer de la plaça), amb la bandera dels Elois guanyada l'any abans i a la de la dreta podem veure a Sebastià Fusté (cal Tià). Al fons, absort en la seva feina, hi ha un dels retratistes que acostumaven a venir per les festes de Sant Joan i els Elois atesa la gran gentada que hi havia, amb el parament dels diferents decorats apuntalats a la façana de la casa de cal Xecó, antigament cal Perich (fotos cedides per Jordi Bartrons i Salvans, AMPLI).

3.3 Llevant de taula

Havent acabat la Passada dels Elois, tothom cap a casa, avui es tornarà a fer un bon dinar, un dinar com de festa major. Però a la mateixa hora hi ha el costum de fer el Llevant de Taula⁴⁸, a càrrec de les capitanes del Roser i els administradors de Sant Eloi, que aprofiten d'anar casa per casa a demanar caritat pel sant patró o per la Mare de Déu, perquè la festa sigui més lluïda i poder pagar el manteniment de l'altar i les lluminàries, ciris, cera, oli, etc. i també pels músics que els acompanyen en aquest acte i al llarg de tot el dia.

"Llevant de taula", Antoni Ferrer i Corriol (Vic, 1844 – Barcelona, 1909).

Aquesta comitiva comença per un cap del carrer i va passant per cada casa. Tothom està dinant o a punt de fer-ho. La gent té les finestres que donen al carrer ben obertes, els més menuts, de genolls als festejadors, observen una mica nerviosos aquella escena, amb les capitanes amb els seus millors vestits i els músics que de mica en mica es van apropant. Al final piquen a la porta:

- *Déu vos guardi*, diu un tragner.
- *Pugeu, pugeu*, diu l'amo de la casa. I tots escales amunt.
- *Au Maria Puríssima*, diuen les capitanes del Roser.
- *Sens pecat fou concebuda*, diuen els de la casa, atents als nouvinguts.

Una de les capitanes, la que porta la bacina del Roser, la deixa amablement al mig de la taula, dient:

- *Teniu voluntat de fer caritat a la Mare de Déu?*

Els de la casa hi deixen anar alguna moneda, que tots poden escoltar la seva dringadissa quan cau a la bacina. L'altra capitana els ofereix un ram fet amb plantes aromàtiques de romaní o farigola, per donar-los les gràcies.

- *La Mare de Déu us pagui la caritat*, diuen elles.
- *Amén*, tots, i cap a una altra casa.

Acabada l'escena tots escales avall i els músics entonen una altra melodia.

Festa dels Elois de l'any 1918, a la plaça Nova. amb les capitanes del Roser i els administradors de Sant Eloi. Podem identificar d'esquerra a dreta Joanet Plans (de Barcelona, amb barret), Segimon Plans i Joan Plans (cal Ganxo), una de les capitanes és l'Agneta Noguera i a la banda dreta de la segona capitana Joan Mugosa (cal Baldiri), que feia de baster i també va agafar el relleu de campaner a Francisco Serra (cal Campaner). Al seu darrera podem veure a l'orquestra de Prats. Al fons, d'esquerra a dreta, es pot veure part de la casa de cal Cruells, on el Francesc Cruells feia de ferrer de cavalls i també de mig veterinari. Després ve cal Baster, on Josep Sala i el seu pare Joan Sala hi havien fet de basters i, a continuació, la casa de cal Piniella, on hi van viure la nissaga de personatges que ens descriuen les cròniques de tot el segle XIX (foto i comentaris de Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Tenim una magnífica descripció que ens explica J.M. Vilarmau de com es feia el Llevant de Taula en aquesta època que ell va tenir ocasió de veure i viure, abans que es perdés uns anys més tard i passés a ser un altre record de la història popular de casa nostra, que avui volem recuperar en aquesta narració.⁴⁹

3.4 La benedicció de les cavalleries i la Corrida dels Elois.

Després de dinar, tothom a la plaça de l'Església. La gent es posa al voltant de les cases, intentant obtenir les millors vistes de tot allò que se'ls ofereix al seu davant. Els animals, impacients i nerviosos, al mig de la plaça, amb els traginers que els van acaronent. En aquest moment té lloc un acte important *"El qui antany fou vencedor de les curses celebrades, rumbeja la bandera que ha lluit amb sa cavalcadura en tots els actes esdevinguts fins ara. Ací es quan l'entrega, per després de les carreres de cavalls, mules y guiatges d'enguany i poder-ne fer donació al nou guanyador."*⁵⁰ Són escenes d'allò més boniques i al final el rector posa fi a tot aquell moviment i tragí quan acaba de fer la benedicció.

Benedicció de les cavalleries a la plaça de l'Església, l'any 1918. Al centre podem veure el vencedor dels cavalls que duu la bandera guanyada l'any passat i, abans que el rector beneeixi als animals, haurà d'entregar-la al gremi de traginers perquè des de Sant Sebastià la puguin lliurar al nou campió d'aquesta tarda. Al fons, entre ca la Morena i cal Duran, veiem la botiga La Confiansa Comestibles (foto Palmerola, Vic, 1918, cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

– *Anem cap a corrida!*, es diuen els uns als altres.

Aleshores els traginers i genets, amb els seus animals, fan via cap al pla de Santa Llúcia, acompanyats per una part de l'orquestra, que amb el so de la música fan més llúida tota la comitiva. Quan arriben allà i abans de començar la corrida, tornen a ballar el Contrapàs, peça obligada de puntejar per tots els que hi prenen part. Si un ho veu per primera vegada pot pensar que és una mena de ritual, com una dansa sagrada, per demanar sort i protecció abans de les curses dels Elois.

Davant la casa de Santa Llúcia, alguns traguers ballant el Contrapàs, abans de començar la Corrida dels Elois, a la dècada dels anys 1930. Al fons, a la façana de la casa, es poden veure alguns membres de l'orquestra (Arxiu J.M. Vilarmau).

La resta de la gent se'n van cap al camí de Sant Sebastià, per poder disposar de la millor situació, a sota l'ombra d'alguna alzina. Altres arriben a la mateixa esplanada de l'ermita, acompanyats per la resta de l'orquestra, allà se'ls ofereix un tall de coca, molts s'asseuen sobre la paret que volteja el recinte, on poden gaudir d'una vista privilegiada de tot el poble i també del pla de santa Llúcia on comença la corrida.

Festa dels Elois de l'any 1914. Davant l'ermita de Sant Sebastià, al fons la gent asseguda a la paret que envolta el recinte. A primer terme, començant per l'esquerra, el quart personatge que porta gorra, vestit de blanc, al costat del nen amb bata i botons, és el Ramon Noguera (cal Sargento), pare de la Magdalena i propietari del Ligeró, el cavall que havia guanyat moltes vegades les curses dels Elois (revers de la foto: Prats de Lluçanès. Festa dels Alois, 1914. Foto Palmerola, Vic, cedida per Mercè Fàbregas i Fusté, AMPLI).

Alguns avis donen la mà als més menuts, mentre van pujant pel camí que mena a l'ermita i aprofiten per explicar els seus nets el significat de la festa dels Elois.

- *Tot això que heu viscut aquests dies, amb la marxa de les antorxes, la passada dels Elois, el ball de Contrapàs i ara la corrida, són tradicions que ja feien els nostres avis.*

Els més petits se'ls escolten amb respecte i pensen que un dia, quan siguin més grans, també ballaran el Contrapàs i pujaran dalt dels cavalls i guanyaran la corrida i portaran la bandera de sant Eloi.

A l'ermita ja hi ha la resta de l'orquestra⁵¹ preparada per rebre els guanyadors. I comença la cursa dels ases, després té lloc la dels matxos i mules, a continuació la més tradicional i popular de totes, la dels guiatges, amb la característica que aquests van sense genet. Finalment té lloc la dels cavalls i eugues, la més espectacular per l'habilitat dels genets i la velocitat dels animals que pugen pel camí i s'esforcen per aconseguir travessar la ratlla de l'arribada dalt mateix de l'entrada a la petita esplanada de davant l'església de Sant Sebastià.

En acabar, tothom es posa a punt per acompanyar amb música i alegria a tots aquells que han pres part a les corrides. Antigament, el guanyador tenia dret d'acabar per la confraria o per les despeses de la festa i a l'esplanada de Sant Sebastià es tornava a ballar el Contrapàs⁵². Mentre tots baixen pel camí de Sant Sebastià, genets, animals i la gent que els acompanya, al so de la música, els guanyadors porten el trofeu més preuat, la bandera de Sant Eloi, una mica orgullosos de la gesta que han acabat de fer. A la fi arriben a la plaça Nova i allà la festa continua amb les carreres de cintes⁵³ i a continuació es toquen sardanes, concert o ball, depenent de cada any.

Des de dalt l'esplanada de sant Sebastià, la gent gaudeix d'unes magnífiques vistes de tot el poble i també pot observar les diferents corrides dels Elois. Aleshores, a primers del segle XX, l'església estava arrebossada, com era costum, per fer més bonica tota l'estructura, encara no s'havia imposat la mala pràctica del repicat de pedra (foto de J.P. Vic, cedida per Pere Mestre i Boix, AMPLI).

Dues estampes ben boniques de les corrides dels Elois, la de dalt és la corrida de mules, al seu pas prop la Caseta, amb els típics pallers de l'època. Aquesta altra és la corrida de cavalls i eugues, al seu pas per davant del dipòsit d'aigua, al començament dels pujadors que menen a l'ermita de sant Sebastià. El primer és el Joan Pont (Roca del Feliu) i al seu darrera l'altre cavaller intentant ésser ajudat per algun tragner. Aleshores la rivalitat entre uns i altres era molt forta (fotos de Josep Pont i Fusté).

En acabar tothom cap a la plaça Nova, com si es tractés d'una processó. L'últim de la fila, com presidint la comitiva, podem veure a un capellà, amb el seu típic barret i algunes senyores amb ombrel·les per protegir-se del sol. Observant el poble, a primer terme a l'esquerra podem veure la mitja dotzena de cases de la Roca d'Ambràs i al fons, a la carena de Lurdes, quatre arbres que embellirien l'esplanada del santuari (foto J.B., cedida per Pere Mestre i Boix, AMPLI).

Després de la corrida dels Elois, tots els traginers que hi havien participat arriben en comitiva a la plaça Nova, allà alguns anys tenen lloc les curses de les cintes. Començant per l'esquerra es poden veure part de la casa de cal Maura i la casa de la vila, on podem veure la bastida que el dia abans va servir pel castell de focs. Continuant, tenim a cal Recader, cal Carnicer, amb una farola al seu davant, al fons l'entrada a la plaça can Claus, també s'havia anomenada dels porcs, cal Cruells, cal Baster, cal Piniella i ca l'Escrigas, propietat del baró de la Blava, on hi vivia el metge conegut com el Cubano (foto Palmerola, Vic, cedida i comentada per Montserrat Obradors i Grau, AMPLI).

A la plaça Nova és el moment on els guanyadors i participants a les curses poden mostrar els trofeus. Damunt de les seves cavalleries, se senten orgullosos de la seva proesa i admirats per tothom, especialment pels més menuts.

Plaça Nova, envoltada d'arbres, amb els traguers que han pres part en la corrida dels Elois. Al fons podem veure una de les faroles que il·luminaven la plaça i sota seu el parament del Castell de Focs que hi va quedar de la nit passada. Començant per l'esquerra podem veure la casa de ca l'Anjona, a la cantonada, més tard coneguda com a cal Barbetes, cal Maura, casa de la vila, cal Recader amb els dos balcons plens de senyores que s'ho deuen passar d'allò més bé admirant als genets i els cavalls i cal Carnicer, també amb eixida. Dècada dels anys 1920 (foto postal de J. B., cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Plaça Nova, després de la corrida dels Elois. Al centre el genet amb la bandera de Sant Eloi, guanyador de les curses dels cavalls, davant les cases de cal Cruells, cal Basté, cal Piniella i la torre del Baró de la Blava, amb les seves grans balconades plenes de gent. Dècada dels anys 1930 (foto cedida per Maria Assumpció Ribera i Cetrà, AMPLI).

Després de la corrida dels Elois, tothom es queda a la plaça Nova, esperant que toquin les sardanes, o un concert o potser ball al cafè Comerç, qualsevol activitat és benvinguda. A la imatge podem veure, començant per l'esquerra, part de la casa de cal Romec, la casa de la sastreria Erra, cal Fuster de la plaça, al fons, tocant el carrer Orient, la casa de cal Perich. A l'altra banda del carrer hi ha la casa de cal Magí, la sortida de la pastisseria Muntadas, el darrera de la casa de l'Estanc i cal Pau. A la banda dreta el cafè Comerç, cal Janet i ca la Francisqueta. Primers del segle XX (foto postal de J. P., Vic, cedida per Montserrat Obradors i Grau, AMPLI).

A la plaça Nova era un bullici de gent, uns al costat de les cavalleries, altres arrambats a l'ombra del cafè Comerç fent el beure. Les senyores amb els seu ventalls per espantar una mica la calor i, a vegades, per tapar-se la cara quan el fotògraf s'apropava massa, ja que aquests volien aprofitar tots els moments per captar amb les seves càmeres les escenes d'aquells dies de festa. Sort n'hem tingut del que ens han transmès.

Festa dels Elois, dècada dels anys 1940, davant del cafè Comerç a la plaça Nova. Tothom procura buscar l'ombra de les cases i les senyores, amb els seus ventalls, procuren tapar-se la cara abans que el fotògraf dispari la seva màquina (foto cedida per Montserrat Obradors i Grau, AMPLI).

N'hi ha que en lloc de fer el beure a la plaça, una vegada acabades les corrides, es reuneixen en alguna taberna del poble i juguen a la manilla.

Dins la taberna, imatge plena de tipisme, amb personatges seient en escambells i jugant a cartes amb gorra, armilla, faixa i espadnyes de vetes, amb les botes de vi al fons. Aquarel·la del pintor Ramon Riera i Riu, espòs de Mercè Fàbregas i Fusté, que ens n'ha deixat fer una còpia, 1982 (AFXCI).

D'altres, més discrets, com els mossens del poble i també cridats a la festa, es mantenen una mica més allunyats de l'aldarull, en algun altre indret de l'entorn on es respira una mica més de calma. Tothom havia gaudit d'aquell espectacle.

"Tornada de les carreres dels Elois de l'any 1919, reposant davant de cal Peric (avui cal Ramon Xecó, enfront del cafè Fumaña) d'esquerra a dreta: Mossèn Martí, vicari de Prats, mossèn Joan Grané, també vicari. El rector de Salselles. Mossèn Ramon Cabanas, de Cabanas. La Toneta, antiga serventa de la casa. L'avi Joan Antich, home de la casa. Mossèn Andreu Antich, fill de l'anterior. Mossèn Manel Girvent, de cal Fuster del Grau. I dos vaillets que no hem pogut identificar. Observem que les botigues de cal Peric i de cal Jordana tenien "toldo" per a protegir-les del sol. Avui això no seria possible. Un cop esteses, els camions se les emmenarien." (L'Estel, abril de 1983, Secció "Ahir", fotografia cedida per Maria Girvent, colònia Borgonyà).

El vespre té lloc una altra Passada al llarg del carrer Major, protagonitzada pels traguiners i tots els que els acompanyen, en aquesta ocasió sense els seus animals. Acabada aquesta, tots cap a ballar o a teatre i fins a l'any que ve.

4. La Tornaboda

4.1 L'endemà era costum d'anar a la font

A finals del segle XIX era costum que per acomiadar la Festa Major o una festa important, se celebrés la *Tornaboda*⁵⁴. Originàriament aquest nom es deu a la festa que se celebrava l'endemà de les noces o boda, d'aquí ve el seu nom. Als nostres pobles generalment consistia en un àpat o festa que es feia anant a alguna de les fonts de la rodalia, per això també se'l coneix com el dia d'*anar a la font*.

En el programa de l'any 1907 es diu: "*Tornaboda á las tres de la tarde; reunió de traginers y convidats á la festa á casa dels Administradors per anar a la Font de Sant Pere del Grau, y tornant de la font balls públics*". També era costum que els traginers convidessin les administradores per anar a la font. Josep M. Gost ens diu que per la "*tornaboda s'anava a la Font de les coves i el gremi de traginers obsequiava tothom. Cal fer constar que tots els actes eren gratuïts i corrien a càrrec dels traginers.*"⁵⁵ Aquesta tradició és va mantenir fins a finals de la dècada dels anys 1940⁵⁶. A partir de la guerra civil i sobretot quan van començar d'haver-hi automòbils s'anava més lluny, com a la Font de Vilalta⁵⁷.

"La font de les Coves, abans de la guerra civil, plena de famílies senceres celebrant la Tornaboda. Aquí podem veure els de cal Ganxo, cal Pelut, cal Paranseta i altres" (L'Estel del Lluçanès, 1987).

En el programa de l'any 1907, es diu que el dia de la Tornaboda els administradors i convidats es troben per anar a la font del Grau. Aquí podem veure aquesta font l'any 1918 i al fons la gran casa del Grau i dos personatges a l'altra banda de la bassa i entre els arbres a un home vestit de guardabosc (foto postal de J.B., cedida per Pere Mestre i Boix, AMPLI).

¹ La present narració l'hem titulada amb el nom de *Sant Joan i els Elois*, perquè és tal com es coneix avui, tanmateix el nom original i de tota la vida, fins arribar al tercer quart del segle XX, era el de *Sant Joan i Sant Eloi* perquè eren els patrons que es veneraven aquests dos dies. Més tard, amb la desaparició dels traginers i del gremi de Sant Eloi, hi va haver el costum de canviar el nom i vincular la festa als Elois, que era el mot que s'emprava per designar la diada, amb la benedicció de les cavalleries, la passada i la corrida del Elois, amb el ball del Contrapàs.

² PLADEVALL, Antoni. "La Bona Sort de Prats de Lluçanès". *Full diocesà* número 3572 (30/IX/1979).

³ "Confraria de Sant Antoni Pàdua (1686-1868)" (APPLI).

⁴ Vegeu 3.4 "L'altar de Sant Eloi de Prats de Lluçanès", a l'annex "Les festes de Sant Joan i els Elois".

⁵ "Administració de Sant Joan Baptista (1825-1868)" (APPLI).

⁶ Vegeu l'annex "L'origen de la festa dels Elois de Prats de Lluçanès i la seva evolució".

⁷ GOST i GRAU, Josep M (*Fidel*) "El campaner". *L'Estel del Lluçanès* (març, 1985).

Quan al campanar de Prats hi havia quatre campanes, el campaner, entre molts altres tocs "*Si era vigília o festa, repicava amb les dues petites i repetia el toc d'oració... la vigília de la festa major, el feia amb les quatre campanes, les cordes de les quals eren estirades amb les dues mans i els dos colzes i el que signa, havia vist les solfes de tant solemne repicada*".

"Consueta de Sant Vicenç de Prats de Lluçanès, 1942" (pàg. 10) (APPLI).

En l'apartat de les obligacions del campaner, es diu: "*Los sábados i las vigílias de grandes solemnidades, a las 13, repique de campanas anunciando las fiestas*".

Campaner: Abans que els rellotges de campanar toquessin les hores de forma mecànica (suplerts al carrer o places per murals de quadrat solar), això seria l'últim quart del segle XIX en la majoria de pobles, el campaner era un càrrec important dins la comunitat. En alguns llocs el campaner formava part de la comunitat parroquial, en altres era una persona a càrrec de la corporació municipal. Aleshores el campaner era l'encarregat de tocar les hores canòniques, però també era l'altaveu que avisava al poble per a moltes manifestacions: món agrícola, estat del temps, demanar la pluja, desfer tempestes, contra perills, sometent, bateigs, casaments, defuncions, etc. i també el de fer tocs per a les festes.

⁸ PECANINS, Joaquim. "El repicar de Prats de Lluçanès". Vegeu l'annex "Cançons i melodies de Sant Joan, dels traginers, del Contrapàs i *El repicar de Prats de Lluçanès*".

⁹ Completes: En les ordres monàstiques, s'anomenen completes a la darrera pregària de la Litúrgia de les Hores, feta a primera hora de la nit, abans del descans nocturn. En gairebé tots els llibres de les confraries de la parròquia de Prats, hi ha una partida destinada a les despeses per les completes que el rector oficiava a la vigília de la festa patronal de cada confraria.

¹⁰ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 77).

Sobre les orquestres ens diu: "*Els programes dels anys 1907 i 1908 consta com a Orquestra L'Aliança fins a l'any 1930 aproximadament, dirigida pel mestre mossèn Andreu Antich (que també dirigia l'Orfeó) i sembla que en algun moment es va dir La Principal del Lluçanès, però generalment era coneguda com a Orquestra de Prats. Pels anys d'abans i després de la guerra va rebre el nom d'Unió Pradenca fins que l'any 1948 va rebre el nom de Cobla Orquestra Lira fins a la seva desaparició l'any 1966*".

¹¹ MASRAMON i NOGUERA, Ramon. *El Lluçanès central. Història de la baronia de Lluçà*, Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1990.

Sobre mossèn Andreu Antich ens diu: "*Andreu Antich i Boi (Prats, 1877-1931) Sacerdot i músic. Interessat des de molt jove per la música, quan tenia 10 anys ja tocava el violí en l'orquestra local dirigida pel Magret... Com a sacerdot l'any 1907 s'instal·là definitivament a Prats i treballà molt intensament en l'orquestra local... L'any 1926 amb l'estímul vigorós del notari Fulgenci Matas i la col·laboració esporàdica d'en Joaquim Borralleres, reorganitzà el vell Orfeó del Lluçanès... Compongué una gran quantitat de peces musicals, de tota mena, tant per a l'orquestra com per a l'orfeó*".

¹² MASRAMON i NOGUERA, Ramon. *La tradició artística de Prats de Lluçanès*. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1988. (pàg. 3 – Orquestres), vegeu també *L'Estel del Lluçanès*, maig de 1985 i l'article *L'Aliança (Prats de Lluçanès)*, de Jordi Compte Figueras i Marta Homs Caralt, del SOLC /Música i tradició al Lluçanès) al blog: <https://fotosformacionsmusicalscatalunya.blogspot.com/2013/09/l-prats-de-llucanes.html> (22/04/20021).

Melcior Garreta i Camprubí (Prats de Lluçanès, 1824-1907), hem de suposar que fou el fundador de la coneguda Orquestra del Magret, quan només tenia 24 anys. Fou un músic conegut arreu de Catalunya. Amb la Societat del Teatre (1863) amenitzava funcions, sarsueles i sainets, així com funcions religioses, caramelles i participava en totes les festes populars de Prats i de molts pobles veïns. -

¹³ Vegeu “La Bonaventura” a l’annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

¹⁴ Vegeu la narració “La nit de Sant Joan al Lluçanès”, en preparació.

¹⁵ PINIELLA i ROCA, Joan. *Libreta de varios parajes que hay aguas minerales ya en el Extranjero como en la Península*. Apunts manuscrits, sense data (s. XIX) En unes anotacions informa d’alguns indrets on es troben “*Aguas sulfúricas en Cataluña... Caldas de Bohí, Bañolas, Esparraguera, Font Santa y Oristá, a 10 leguas de Barcelona.*” Ens preguntem si podria ser la Font Calenta, a prop de l’església de Sant Nazari, parròquia de Santa Eulàlia de Pardines i municipi d’Oristà, més que tot pel nom que duu.

CASADES i GRAMATXES, Pelegrí. *Lo Lluçanès. Excursions a dita comarca*, Barcelona, 1897 (pàg. 44 i 45) Ens explica que “*Abundoses fonts d’aigua fresca y regalada brollen per tot arreu... y entre elles la font calenta d’aigües medicinals que diu que cura brians y altres enfermetats de la pell... Es al peu de Santa Eularia de Puigpardines.*” Fa una anàlisi de les seves qualitats, pensem que dictades pel cirurgià Joan Piniella.

¹⁶ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. *Recull de costums i altres assumptes folklòrics fet a la Vall de Merlès*, 1929. Caixa 415, carpeta 10, sobre 1 (DGCPA).

“*Per sant Joan, alguns (i això es practica més als pobles que a pagès) se’n van a prendre la bonaventura. N’hi ha que ho fan a la vetlla i d’altres de bon matí de la festa, tot just comença a clarejar. Per això les famílies se’n van a les fonts on hi fan pisolabis de primera magnitud. Hi ha llocs que per aquest acte tenen menjars tradicionals. La majoria s’atipen de mala manera lo primer que tenen a mà. Tornant a la font, unes colles de jovent canten cançons i porten brots de plantes remades als dits. Aquestes cançons abans totes eren de les quines sabia i es feia el poble. Avui el poble ja no en sap i si alguna li’n ve als llavis és per fer fàstic. Qui en té la culpa? !Ai jovent eixelebrat que en manlleves!*”.

¹⁷ VALLS i BOFARULL, Josep. *Prats de Lluçanès. Resum històric*. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1988 (pàg. 28 i 29).

¹⁸ A primers del segle XX hi havia l’Orfeó del Lluçanès i algun cor parroquial. Segons els testimonis de més edat, que recorden bé la dècada de després de la guerra civil, tant la coral de la parròquia com l’orquestra pradenca, es posaven dalt del cor.

¹⁹ Segons la tradició cristiana s’anomena completes a la darrera pregària de la Litúrgia de les Hores abans del descans. Trobant-se tota la comunitat reunida es dona gràcies a Déu pel dia que acaba i se li demana la seva protecció pel descans nocturn. Les completes comprenen la recitació de tres salms i el comiat. En el cas de Prats l’esquema era força diferent i es demanava la protecció de sant Eloi per a la festa que estava a punt de començar i per a l’endemà.

²⁰ Vegeu 3. “Sant Eloi”, a l’annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

²¹ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois*. Prats de Lluçanès, 2002 (pàg. 47).

²² VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois*. Prats de Lluçanès, 2002 (pàg. 64).

“*La paraula elois es refereix en el cas de Prats a diverses definicions diferents: d’una banda significa els traginers i carreters, perquè tenien per patró a sant Eloi. D’altra banda, segons podem veure en el programa de les festes de l’any 1892, eloi es feia servir en aquella època com a sinònim de cursa o corrida.*”

GOST i GRAU, Josep M. (*Fidel*). “Costums del mes de juny”. *L’Estel del Lluçanès* (juny, 1983).

“*Anomenàvem Elois, els transportistes que a bast portaven d’una banda a l’altra els productes dels seus pobles respectius. Així a Prats que es fabricaven i tenien “baietes” eren transportades amb grans rengleres de matxos, cap a Aragó i Castella. Prats era una espècie de lloc de concentració d’Elois.*”.

²³ Torxa o antorxa. En el programa de l’any 1907 veiem anunciat la “*Marxa de les antorxas*”.

²⁴ PINIELLA i FUMAÑA, Joan (Prats, 1801-1886). “Notícia de la Villa de Prats de Llusanés. Desde 1801 à 1885”. Manuscrit 30 (AFP).

Segons Piniella, el pou que nosaltres coneixem com el de cal Tià, és el que abans s’anomenava el del Pla: “*También tiene la villa dos pozos de común a la parte norte, dichos el Puet y el del Pla, algo más al interior. Una vez llenos tienen agua unos cuatro meses por una gran parte de la villa, pues van a ellos los de las*

calles Serrat del Sol, de Vich, calle Nueva, de Aragón, Cárcel y del Cap del Carrer. Más tiene la villa muchos pozos particulares”.

En una acta de l'Ajuntament de Prats de Lluçanès, del gener de 1895, es diu: *“Debatida después la necesidad de poner cubierto al Pouet del Pla para preservar sus aguas de cuerpos extraños y sucios, quedó acordado que la comisión a que pertenece ponga en práctica la clase de trabajo que le parezca más oportuno para realizarlo con prontitud y economía”* (AMPLI).

²⁵ Antorxa: Candela composta de dos, tres o quatre ciris entortolligats (IEC, DCVB).

Atxa: Ciri molt gruixut, que sol tenir de dos a quatre blens entortolligats (IEC, DCVB).

Atxa de vent: Espècie d'antorxa amb ble gruixut d'espart quitrnat, que resisteix bé al vent sense apagar-se (IEC, DCVB).

²⁶ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Vegeu 2. “La Marxa de les antorxes” a l'annex “Les festes de Sant Joan i els Elois” (DGCPA).

²⁷ Vegeu 2.1 “L'àliga de cal Joan i els dracs de cal Puig, figures expectants de la marxa de les torxes”, a l'annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

²⁸ Vegeu 5 “Les curses dels Elois. Reglament aprovat i que deu observarse”, a l'annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

²⁹ PINIELLA i FUMAÑA, Joan. “Notícia de la Villa de Prats de Lluçanès. Desde 1801 à 1885”. Manuscrit 30 (pàg. 13) (AFP).

Quan parla dels costums de la vila, diu el següent: *“Lo es también el encender hogueras las vísperas de los santos Isidro, Juan, Pedro, Eloi, en este bailan los arrieros a su alrededor el Contrapàs”*.

³⁰ Vegeu 4 “El Contrapàs”, a l'annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

³¹ Si no surt algun document que ho expliqui, no sabem quina era la vestimenta que portaven els traginers quan ballaven el Contrapàs a mitjans del segle XIX, i menys encara els d'abans. Sabem que la brusa era un element de treball que duïen aquells antics traginers i també l'utilitzaven altres homes d'oficis ben diferents. El que sí que podem observar en velles fotografies de primers del segle XX, són escenes del Contrapàs i de la gentada que hi havia pels carrers i places. En elles hi ha poques persones vestides amb la brusa que anomenem dels traginers. Pensem que aquella peça era la que es posaven per treballar, però el dia que celebraven la festa en honor al seu patró, aquells homes volien anar amb vestit de festa, per això a molts els podem veure amb camisa i armilla i alguna americana. El cas és que més modernament, quan ja no es feien servir les bruses i quedaven ben pocs traginers, és quan arrela el costum de ballar el Contrapàs amb la vestimenta d'aquella època més llunyana, per respecte i record a aquells primers traginers que van ser els impulsors de les festes de Sant Joan i els Elois.

³² Des dels seu orígens, el ball Contrapàs, quan encara no era patrimoni exclusiu del gremi dels traginers, només hi participaven els homes de les corresponents confraries. Més tard, quan va passar a ser la festa dels traginers i dels Elois, només el ballaven els traginers. Més endavant, després de perdre's durant uns anys, a la segona meitat del segle XX, quan ja no hi havia traginers, el van tornar a començar a ballar alguns joves del poble i més tard ja va ser patrimoni d'homes, de dones, d'infants, de pradencs i de forasters.

³³ Vegeu 4.3.2 “Els primers escrits sobre el ball del Contrapàs de Prats de Lluçanès”, a l'annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

³⁴ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 44).

“Durant molts i molts anys, l'encarregat d'encendre els coets era el Gallet. Des de l'any 1950 va ser-ho el Mingo Cirera fins a la seva mort, ajudat els últims anys per Joaquim Prat, el seu gendre, que ha continuat la tradició”. Fins a l'any 1996 es va fer el Castell de Focs a la plaça Nova, però a causa d'un accident, l'any 1997 es va traslladar a un descampat davant la casa de cal Dama, a l'avinguda Rafael Casanova, mantenint però la traca a la mateixa plaça Nova.

³⁵ Els administradors de Sant Eloi, tant a l'època de la confraria de Sant Antoni de Pàdua (1686-1867) com quan hi ha els administradors de Sant Eloi (s. XIX) sempre són dos, generalment un casat i un fadrí, exceptuant els primers anys de la confraria de Sant Antoni de Pàdua, fins al 1707, que eren quatre, dos casats i dos fadrins (APPLI).

VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. *Consuetud Confraries de Prats de Lluçanès*. 4.5.6.48. Ens diu que aquests administradors eren de *“Cases de traginers i s'ho canviaven cada any”* (DGCPA).

³⁶ PECANINS, Joaquim. "Els fadrins de Prats". Vegeu l'annex "Cançons i melodies de Sant Joan, dels traginers, del Contrapàs i *El repicar de Prats de Lluçanès*".

³⁷ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. *Consuetud Confraries de Prats de Lluçanès*. 4.5.6.48 (DGCPA).

Sobre els administradors i les capitanes de la Confraria del Roser, ens diu que "*Ara són 2 Capitanes. (Abans eren 4 les capitanes). 2 Administradors. Cada any, per Cap d'any es canvien. El dia de Cap d'any, des de la trona només es nomenen les Capitanes del Carme i les Capitanes del Roser. La seva missió dura un any... El dia de Cap d'any acaben unes i entren les altres, però el dia dels Reis es reuneixen totes a casa el Sr. Rector i les que han sortit passen comptes amb ell i després els ofereix una turronada. Pel carrer passen les dues, una porta la bacina i l'altra una panera, segurament amb flors per donar a qui feia caritat*".

³⁸ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 80).

Sobre aquest recorregut, diu: "... *anant a l'església amb comitiva i tocant l'orquestra un típic pasdoble que segons Pere Vila i Espona s'havia estrenat poc abans per les festes dels barris*."

En els programes dels anys 1917 al 1932 es fa constar: "*A dos quarts de 9 del matí: OFICI SOLEMNE en l'Església parroquial en honor del Sant Patró dels traginers Sant Eloy, al que assistiran els Administradors y les Administradores portant una grossa coca, els quals seran acompanyats desde llur casa tocant un ayros **pas-doble** per la esmentada música*" (AMPLI).

Arribats al segle XX, eren coneguts molts pasdobles, que sovint s'estrenaven per Sant Joan.

³⁹ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. 1.1.1.152, caixa 420, sobre 3 (DGCPA).

"*Al ofici, les pabordesses qu'ací prenen el nom de capitanes hi son acompanyades amb la musica y les dos porten una per cada extrem, una llarga coca que algun any ha arribat a la mida geganta de dos metres. Es l'ofrena qu'elles porten a l'altar a l'ofertori de la missa*".

⁴⁰ Segles enrere, a les esglésies, els feligresos seguien les cerimònies a peu dret, només hi havia seients per al clergat. Molts fidels s'havien de dur la cadira de casa. Les parròquies que van tenir els primers bancs van ser gràcies a algunes importants cases pairals que tenien el privilegi de poder seure "al seu banc" a canvi de drets i donacions. A Prats no hi havia aquesta tradició, potser pel fet que hi havia poques cases pairals a diferència d'altres municipis veïns. El cert és que en les fotografies més antigues, podem veure l'església plena de cadires i unides per uns travessers, disposades en forma de bancs, que duen el nom d'alguns masos, com el de Santa Llúcia i el del Marsal.

JORDÀ i NOGUERA, Maria Teresa. Ens explica que "*Davant les primeres fileres de cadires hi havien alguns reclinatoris, amb el nom estampat al posa braços, com el de la família del doctor Trullàs, i la part dels genolls era vellutat d'un color granat*".

⁴¹ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. *Consuetud Confraries de Prats de Lluçanès*. 4.5.6.48. (DGCPA).

Sobre les capitanes del Roser, ens diu que "*Per les fetes anyals surten a **treure atxa***".

SERRA i BOLDÚ, Valeri. *Festes i tradicions populars de Catalunya* (pàg. 129).

"*Encara que les festes majors d'aquests temps són només una imitació del que foren abans, i àdhuc pot dir-se que les dels pobles rurals són una paròdia ridícula de les grans poblacions, per fortuna queden notes típiques en molts pobles, com el **treure atxa**, l'encesa del rotlle, la benedicció i el repartiment del pa beneït que s'observen durant la celebració dels divins Oficis*".

El ball del Ciri, d'Osor. http://www.osor.cat/?q=ball_ciri (15/04/2022).

"*El Ball del Ciri és la dansa característica d'Osor. El seu origen es remunta al segle XV ó XVI. Aleshores tenien cura de l'altar del Roser quatre pabordesses: dues de majors (les darreres que s'havien casat durant l'any, una de vila i l'altra de pagès) i dues de fadrines (igualmente una de vila i l'altra de pagès). Aquests càrrecs duraven tot l'any. Les de la vila, a cada festa, captaven pels diversos carrers i places del poble i les de pagès les ajudaven a **treure atxa (ciri gros)** en les misses de festa grossa, la festivitat del Roser i en les processons que feia la Confraria de la Mare de Déu del Roser cada primer diumenge de mes*".

⁴² No hem trobat cap publicació dels goigs de Sant Eloi dedicats al patró dels traginers de Prats de Lluçanès, tanmateix sabem que n'hi havien d'estampats de forma genèrica, sense esmentar el lloc i pensem que aquell dia podria haver estat una ocasió per poder-los cantar.

⁴³ MASRAMON i NOGUERA, Ramon. *La tradició artística de Prats de Lluçanès*. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1988 (pàg. 5 – Orfeons).

⁴⁴ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. 1.1.1.152, caixa 420, sobre 3 (DGCPA).

“Començades ja les festes pels traginers en la vetlla anterior amb els actes ja començats, veus aquí que en el jorn d’avui en l’hora propera anunciada per a l’ofici religiós, una comitiva del poble seguida d’orquestra va a cercar a les capitanes (pabordesses) en ses respectius domicilis.

Aquestes amb la tradicional coca geganta portada per elles son acompanyades a l’església i després dels actes religiosos retornades d’igual manera a llurs cases. Envers les onze hores, a la sortida de la missa major, els traginers es reuneixen –per costum ja de molts anys– a Can Joan on s’hi mengen entre d’altres la coca beneïda amb bones tallades de llonganissa.

El fet de reunir-se a Can Joan tal volta sigui una prerrogativa concedida o bé guanyada per mèrits de l’art entre els traginers, per ésser en els temps vells eixa casa dels principals traginers del poble y sa rogalia”.

⁴⁵ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. 1.1.1.152, caixa 420, sobre 3 (DGCPA).

Sobre la Passada ens diu: *“Hi prenen part els traginers amb ses animals enflocats i guarnits de cintes i ramells i amb els seus guiatges que porten el verdader arreu de fer les tragines fet de domàs, borles y mirallets que enlluernen cent vegades a cada moviment airós. És un acte ple de llum de color i de flaire tradicional”.*

⁴⁶ Guiatge: Mul que en una riata va davant i guia els altres (Ripoll, Bagà, Lluçanès, Plana de Vic (DCVB).

⁴⁷ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 70).

Parlant dels guiatges ens diu: *“A les curses dels Elois de Prats, la de guiatges era la més típica, i sembla ser que no es feia enlloc més, era una tradició d’aquí”.*

Guiatge: A Prats de Lluçanès, és el mul que en la correguda dels Elois corre tot sol, ben guarnit de cascavells i engualdrapat (DCVB). El que ens diu el DCVB ens demostra que la corrida dels guiatges era l’única d’aquestes característiques que es feia als Països Catalans.

⁴⁸ La primera vegada que a Prats de Lluçanès s’esmenta el *Llevant de Taula* és a l’any 1834, en el llibre de l’Administració de Sant Vicenç de Prats de Lluçanès (1722-1869), amb una acapta de 32 lliures i 5 sous. Aquell dia les despeses pel *“lloguer, vegudes y vida dels Musichs”* va ser de 31 lliures i 29 sous (APPLI).

⁴⁹ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. 1.1.1.152, caixa 420, sobre 3 (DGCPA).

“Veus aquí que en el final del dinar de festa major, que cadascú en llurs cases haurà saborejat delitosament, ja s’alcen altra vegada els espinguets de les músiques pels carrers i que se’ns aturen davant de casa vostra.

- Au Maria Puríssima!

- Sens pecat fou concebuda.

I són les capitanes que enfilant-se eixerides escala amunt vos diuen al vell salut:

- Teniu voluntat de fer caritat a la Mare de Déu?

I la safata de la Verge resta breus moments al mig de la taula parada. Tres monedes platejades de fadrins i donzelles hi cauen a pluja menuda a bescanvi de florits rams d’alfàbrega i marduix. Als breus moments és emportada de nou la Verge per seguir la seva via.

- La Mare de Déu us pagui la caritat.

- Amén.

Aquesta bella costum que va perdent-se arreu, arreu de nostres terres, té el nom de llevant de taula.

Apunto aquí una nota folklòrica no exempta d’interès, que he pogut trobar en varis indrets del Lluçanès y comarca Berguedana. Les noies que són capitanes ací, administradores o pabordesses en altres indrets, tenen cura de donar a tots els jovincells el seu brot d’alfàbrega o marduix escapçat del brot pare, ja que el donar-lo d’altra manera significa un desaire per qui el rep. Si una pabordessa té un galant a qui no li plau, no temeu que ella trobarà en eixa costum un acte per treure-li ses esperances en mal hora concebudes”.

⁵⁰ VILARMAU i CABANAS, Josep M. Arxiu Vilarmau. 1.1.1.152, caixa 420, sobre 3 (DGCPA).

⁵¹ GOST i GRAU, Josep M. (*Fidel*) “Costums del mes de juny”. *L’Estel del Lluçanès* (juny, 1983).

“Hem de referir-nos especialment al ball del Contrapàs que si bé no sembla originari de Prats, era obligació ballar-lo o puntejar-lo abans de la sortida dels animals a les curses de bestiar i, per aquest motiu, l’orquestra que els acompanyava es partia i una part de músics anava a Santa Llúcia i l’altra els esperava a Sant Sebastià on també feia una tocada a cada guanyador”.

⁵² Vegeu 5.2.1 “Joan Piniella i Fumaña (Prats de Lluçanès, 1801 – 1886, cirurgia)” a l’annex “Les festes de Sant Joan i els Elois”.

“Al concluir corrían a más no poder hasta San Sebastián, disputando el ser el primero y el que lo era, tomando el Santo recogía limosnas de los demás. Se volvía a hacer otro Contrapàs y se venían corriendo a la villa”.

⁵³ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 42).

“S’havien organitzat en alguna època (1907-1939)... Es lligava una corda entre Cal Magí i Cal Fuster de la Plaça, de la qual es penjaven unes cintes amb una anella que els genets havien d’endur-se enganxant-les amb un bastonet que duïen a la mà”.

⁵⁴ Tornaboda: Àpat o festa que es feia l’endemà o els dies consecutius d’una boda o noces, o festa o sortida al camp que es fa el darrer dia d’una festa major. Antigament la tornaboda se celebrava amb una sortida o menjar en una font, i per això el dia de tornaboda de festa major es diu a algunes localitats el dia de la font (Gran Enciclopèdia Catalana).

En el programa *Les Fonts de Sant Joan de les Abadesses, Festa Major 1992*, s’explica que a aquesta població l’origen de la Tornaboda és de l’últim quart del segle XIX.

⁵⁵ GOST i GRAU, Josep M. (*Fidel*) “Costums del mes de juny”. *L’Estel del Lluçanès* (juny, 1983).

⁵⁶ L’últim programa on trobem referències d’aquesta diada és en el de l’any 1947.

⁵⁷ VILA i CABANAS, Núria. *Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès*, 2002 (pàg. 99).

BIBLIOGRAFIA

- ALBET, Montserrat. **"Contrapàs"**. *Gran Enciclopèdia Catalana*, Vol. V, Barcelona, 1973.
- AGUELO MAS, Jordi i HUERTAS ARROYO, Josefa. **"El món de la mort entre els segles XIII i XIX al convent de predicadors de Santa Caterina de Barcelona"**. *Jaciments* (p. 63).
- AMADES, Joan. **Costumari català**. Volumes I, II, III i IV. Barcelona, Edicions 62, 1982 (Primera edició 1950).
- ANGLÉS, Higini. **La música a Catalunya fins al segle XIII**. Biblioteca de Catalunya i UAB, Barcelona, 1968 (p. 124-125).
- BOSCH DE LA TRINXERIA, Carles. **"Costums que es perden"**. *Miscelánea folk-lórica, Vol. IV, Biblioteca popular del Folk-lore Català, Associació d'Excursions Catalana*, Barcelona, 1887.
- BOSCH i SAFONT, Lluís M. **"Un retaule dels Elois de Berga"**. *L'Erol*, núm. 39, 2009.
- CAPMANY, Aureli. **La dansa a Catalunya**. Vol. II, Editorial Barcino, Barcelona, 1953.
- CAPMANY, Aureli. **"El Contrapàs"**. *Revista Minerva*, primera sèrie, Col·lecció popular dels coneixements indispensables. Vol. XXXVIII, Editorial Políglota, Barcelona, 1922.
- CASADES i GRAMATXES, Pelegrí. **Lo Lluçanès. Excursions a dita comarca**. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1997.
- CASADES i GRAMATXES, Pelegrí. **"L'Excursionista"**. *Bolletí mensual de la Associació Catalanista d'Excursions Científicas*. Vol. II (1882-1886), núm. 48 i 49, Barcelona, 1886.
- CASAMITJANA CUCURELLA, Núria. **"La Confraria del Roser de Bolvir (1612-1793)"**. *Querol*, revista cultural de Cerdanya, núm 20, (primavera 2017).
- CHABAS i LLORENS, Roc. **Estudi dels sermons de Sant Vicent Ferrer**, Biblioteca Metropolitana de València, 1903, (p. 292).
- CIRERA i PLANTALAMOR, Maria. **"Costum perdut"**. *L'Estel del Lluçanès* (novembre, 1987).
- COLOMER, Leopold. **"Prats de Molló Ciutat Pubilla de la Sardana"**, *Programa*, 1982.
- FARNÉS, Julita. **Text manuscrit inèdit**. Transcrit per Carles Mas i Garcia (ibid, p. 283-285) Arxiu de l'Esbart Català de Dansaires, Barcelona, 1909.
- FREIXA i GALCERAN, Montserrat. **"La confraria de Sant Eloi i el gremi dels paraires de Camprodon."**
- GOST i GRAU, Josep M. (Pseudònim *Fidel*). **"Costums del mes de juny"**. *L'Estel del Lluçanès* (juny, 1983).
- GOST i GRAU, Josep M. (Pseudònim *Fidel*). **"El campaner"**. *L'Estel del Lluçanès* (juny 1985).

GOST i GRAU, Anselm. **"La festa dels Elois de Prats de Lluçanès"**. *L'Estel del Lluçanès*, (juny, 1971).

GRIERA, Antoni. **"Litúrgia popular"**. *Butlletí de Dialectologia Catalana*. Publicat a despeses de la Institució Patxot. Barcelona (gener-març 1930).

IEC, DCVB. Institut d'Estudis Catalans. ***Diccionari català-valencià-balear***. Institut Francesc de Borja Moll (Edició digital).

MAS i GARCIA, Carles. ***Aproximació a la tècnica coreogràfica del Contrapàs***, Premi Aureli Capmany, 1985. Edita Institut del Teatre, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1988.

MASSIP, Francesc. **"Ballar la mort: De Conductus a Contrapàs"**. Article dins els *Estudios de homenaje a Maricarmen Gómez Muntané*. UAB, Institut d'Estudis Medievals, 2020 (p. 171 a 183).

MASPONS i LABRÓS, Francisco. **"Excursió a Sant Jaume de Frontanyà"**. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*. Any V, núm. 18 (juliol-setembre, 1895) (p. 129 a 143).

MASPONS i LABRÓS, Francisco. **"La fiesta de San Juan. Carta escrita al distinguido escritor siciliano sign. Mattia di Martino."** *Revista històrica*, Año IV, Barcelona (maig i juny, 1987).

MASRAMON i NOGUERA, Ramon. ***El Lluçanès central. Història de la baronia de Lluçà***. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1990.

MASRAMON i NOGUERA, Ramon. ***La tradició artística de Prats de Lluçanès***. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1988.

MESTRE i BOIX, Pere. ***La fira ramadera de l'Hostal del Vilar***. Ajuntament de Sant Agustí de Lluçanès i Cossetània edicions, 1999.

OLLÉ i PINELL, Antoni. **"Llegenda de Sant Eloi"**. *Arxiu de Tradicions Populares*, Vol. I. Director: Valeri Serra i Boldú. Barcelona, 1928 (p. 26).

PASCUAL, Antoni (Bisbe de Vic) **"El retaule del altar major de Sant Vicens de Prats"**. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, Vol. II (1915-1916-1917).

PECANINS, Joaquim. **"Els fadrins de Prats"**. *Butlletí de l'Orfeó Català* (juliol, 1915).

PECANINS, Joaquim. **"El repicar de Prats de Lluçanès"**, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*, núm. 72, 1918.

PELLA i FORGAS, José. ***Historia del Ampurdán***, Barcelona, 1883. Edició facsímil, Olot, 1980 (p. 46).

PINIELLA i ROCA, Joan. ***Libreta de varios parajes que hay aguas minerales ya en el Extranjero como en la Península***. Apunts manuscrits, sense data (s. XIX).

PINIELLA i FUMAÑA, Joan. ***Notícia de la Villa de Prats de Lluçanès. Desde 1801 á 1885***, Manuscrit número 30.

PINIELLA i ROCA, Manel. ***Carta adreçada a Concepció Piniella***, 19 de juny de 1915. Lligalls. Correspondència familiar. 06 Models de carta.

PLA i CARGOL, Joaquín. ***Tradiciones, santuarios y tipismo de las comarcas gerundenses***, Girona-Madrid, 1946 (p. 229-231).

PLADEVALL, Antoni. ***“La Bona Sort de Prats de Lluçanès”***. *Full diocesà*, número 3572, 30 de setembre de 1979.

PLADEVALL, Antoni. ***“El bisbat de Vic entre els anys 1685 i 1686”***. *Ausa*, núm. 82 i 83, 1976.

PLADEVALL, Antoni. ***“Un cens general de Catalunya de 1626”***, *Ausa*, núm. 75 (p. 129 a 141).

PLANES i BALL, Josep Albert. ***La guerra de Successió al Lluçanès. Desenvolupament i conseqüències del conflicte***. Ajuntament de Prats de Lluçanès i Centre d'Estudis del Lluçanès, 2002.

PLANES i VALL, Josep Albert. ***Teixir i tragar. De la manufactura tradicional a la perifertització industrial. El Lluçanès (Segles XVIII-XIX)***, Centre d'Estudis del Lluçanès, 1997.

PLANES i VALL, Josep Albert. ***“Ponència al Seminari d'Història Rural de la Universitat de Girona”***, 2002.

PUIGVERT i SOLÀ, Joaquim Maria. ***“La parròquia rural a Catalunya (s. XVIII i XIX)”***, tesis doctoral, 1990 (pàg. 71 i 72).

PUJOL, Francesc i AMADES, Joan. ***Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors***, Cançoner Popular de Catalunya, Vol I, Barcelona 1936.

RAGUER, Tomàs i VILARRASA, Salvador. ***“Els traginers”***. *Scriptorium*, núm. 67 i 68. Ripoll, 1928.

REIXACH i BRIÀ, Roser. ***La Trencadansa de Prats de Lluçanès. Perfum de festa major***. IV Premi Rafael Tudó. Barcelona: Esbart Català de Dansaires, 2015.

REIXACH i BRIÀ, Roser. ***“Contrapàs de Prats de Lluçanès”***. *Inventari de danses vives de Catalunya*. Esbart Català de Dansaires, 2017.

REIXACH i BRIÀ, Roser. ***“Les festes de Sant Joan i els Elois a Prats de Lluçanès”***. Caramella III, (juliol, 2000).

ROYO, Jordi. ***“La festa dels Elois a Berga”***. *Tradicionari, Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*. Vol. 5, El calendari festiu. Enciclopèdia Catalana, 2006.

SARRET i ARBÓS, Joaquim. ***Història de la indústria del comerç i dels gremis de Manresa***. Caixa d'Estalvis de Manresa, 1981.

SERRA i BOLDÚ, Valeri. **Festes i tradicions populars de Catalunya**, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

SERRA i MASSANSALVADOR, Jordi. **Cultura popular del Montserrat. A partir de textos recollits per Pau Bertran i Bros**. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003 (p. 36 i 37).

SOLÀ i COLOMER, Xavier. **Notes sobre la indústria drapera a la Vall d'Hostoles en el segle XVIII**. Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (PEHOC), 2017 (p. 150).

TOMÀS, Joan i BONELL, Antoni. **Obra del Cançoner Popular de Catalunya**. Missió número 12, La Garrotxa, 1925, (c. 243, pàg. 34 – Arxiu de l'Abadia de Montserrat).

TOMÀS i PARÉS, Joan. **Obra del Cançoner Popular de Catalunya**. Materials, Vol. XIX.

VALL-LLOBERA, Francesc. **“La immigració occitana de la fi del segle XV al començament del segle XVIII”**.

VALLS i BOFARULL, Josep. **Prats de Lluçanès. Resum històric**. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1988.

VILA i CABANAS, Núria. **Festes de Sant Joan i dels Elois. Prats de Lluçanès**. Edita Família Vila-Cabanas, 2002.

VILA i MEDINYÀ, Pep. **La força plàstica del boix de les cobles setcentistes olotines en honor al gloriós bisbe i confessor Sant Eloi**. Pàgina web “mariatoldra.com” sota el títol Vademécum, 26/09/2018.

VILARMAI i CABANES, Josep M. **Folklore del Lluçanès**, Edició a cura del Grup de Recerca Folklorica d'Osona: J. Aiats, I. Roviró i X. Roviró. Ajuntament de Prats de Lluçanès i DINSIC Publicacions Musicals, 1997.

VILARRASA i VALL, Salvador. **La vida a pagès**. Ripoll, 1975.

AA.DD Revista **L'Estel del Lluçanès**, diversos números, primera època (1968-1977) i segona època (1981-1990), editada a Prats de Lluçanès.

AA.DD **Diccionari de la llengua de l'Institut d'Estudis Catalans**

AA.DD **Viquipèdia**

ARXIUS

ABEV	Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic
ACM	Arxiu Comarcal de Manresa
ACR	Arxiu Comarcal de Ripoll
AFMA	Arxiu fotogràfic Municipal d'Alpens
AFP	Arxiu Familiar Piniella
AFXCJ	Arxiu Francesc Xavier Cortada Jordà
AMPLI	Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès
AMSV	Arxiu Miquel Soldevila i Valls
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya
APPLI	Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès
APMB	Arxiu Pere Mestre Boix
APSM	Arxiu Parroquial de Sant Martí de Merlès
DGCPA	Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme. Arxiu Amades
DGCPA	Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme. Arxiu Vilarmau
DCVB, IEC	Diccionari català-valencià-balear de l'IEC, versió digital.
GEC	Gran Enciclopèdia Catalana
IEC	Diccionari de la llengua de l'Institut d'Estudis Catalans
MNAC	Museu Nacional d'Art de Catalunya
MPSEO	Museu Parroquial de Sant Esteve d'Olot
OCPC	Obra del Cançoner Popular de Catalunya

FOTOGRAFIES

El nostre agraïment a totes aquelles persones que el seu dia van deixar fotografies per poder-ne fer una còpia i avui formen part de l'Arxiu fotogràfic Municipal de Prats de Lluçanès. Aquí volem fer constar el nom de les persones que van cedir les fotografies que surten en aquesta narració i els seus annexes.

MARGARIDA ANGLADA i BOIX
JORDI BARTRONS i SALVANS
JOSEP BASAGAÑA i VALL
VICENÇ BIGAS i TARRÉS
MARIA ESPERANÇA CASANOVA i GIRVENT
VICTÒRIA CASANOVAS i FÀBREGAS
JOSEP CIRERA i ARMENGOL
MARIA CIRERA i PLANTALAMOR
FAMÍLIA CORTADA i JORDÀ
MERCÈ FÀBREGAS i FUSTÉ
MARTI FONT i CIRERA, FOTO CONTRAST
RAMON FREIXA i VILA
ANTÒNIA FUSTÉ i BOY
JOSEP FUSTÉ i SOLÉ (FAMÍLIA FUSTÉ, cal Bernat)
LLORENÇ GRAU i PARCERISA
PERE MESTRE i BOIX
MERCÈ MUJAL i CORTINAS
MARCEL·LÍ MUNTADAS i SALVANS

MARIA ELENA NOGUERA i GOMBAU
MONTSERRAT OBRADORS i GRAU
JORDI PALAU i MALÉ
MARIA ÀNGELS PARAREDA i MORA
FAMÍLIA PERERNAU i BORRALLERAS
LLUÍS PLA i PRAT
RAMON PLANS i MARTÍNEZ
JOSEP PONT i FUSTÉ
ANGELINA PRAT i SANTAMARIA
MARIA ASSUMPCIÓ RIBERA i CETRÀ
MARIA TERESA SAFONT i FREIXA
RAMON SALA i FREIXA
XAVIER SERRA i FÀBREGAS
DOLORS SERRABASSA i VILA
DOLORS SOLER i COMAS
SALVADOR TORRELLA i COSTA
FAMÍLIA VILA i VILALTA
PERE VILA i VILALTA
JOSEP MARIA VILARMAU i CABANES (Arxiu Vilarmau)
JOAN PI i CORTS, per la cessió de la bandera de Sant Eloi que avui es conserva a l'Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès

CANTAIRES

MARIA ANTICH i NOGUERA, de Prats de Lluçanès
JOAN CASALS i MIR, de Santa Maria de Merlès
CONXITA CASANOVA i SERRA, de Santa Maria de Merlès
JOSEP CIRERA i ARMENGOL, de Prats de Lluçanès, per les partitures del Contrapàs actual
JAUME CORCOI i PORTAVEIA, de Santa Eulàlia de Puig-Oriol
PERE FAJULS (Xerraviu), a la revista Scriptorium
JOSEFA SANTJAUME i GENOLLÀ, de Montesquiu
JOSEFA SERRA i COMELLAS (Pepeta de la Cortada), de Santa Maria de Merlès
VALENTÍ SOLER i VILALTA, de Prats de Lluçanès, per les noves partitures del Contrapàs actual
L'ESMARATS
EL PEUPLÀ

ÀUDIOS

BRUCH i FRANCH, Jordi (El repicar de Prats de Lluçanès)
CIRERA i DOMÈNECH, Arnau (Una tonada del Contrapàs i dos Contrapunts d'una sardana)